

Тақризи мушовири илмӣ,

ба диссертатсияи Давлатов Муслим Сайбурхонович дар мавзуи «Таҳлили вижагиҳои истифодаи аломатҳои китобат дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021302-Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ) пешниҳод шудааст.

Диссертатсияи Давлатов Муслим Сайбурхонович ба яке аз мавзуҳои дар айни замон хеле муҳимми забоншиносӣ таҳқиқи вижагиҳои истифодаи аломатҳои китобат дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ бахшида шудааст.

Мубрамии таҳқиқоти диссертатсионӣ аломатҳои китобат дар он аст, ки моҳияти мантиқиву синтаксисии калима, таркиб, ибора ва ифодаҳои мухталифро ба қадри зарурӣ таъмин намуда, бо дигар унсурҳои нутқ хангоми нутқи таҳрирӣ барои ифодаи фикру ҳиссиёт ва дарки мазмуни нутқи хаттии хонандагон хизмат мекунад. Маъноҳои мухталифе, ки дар навишт сабт мешаванд танҳо тавассути аломатҳои китобат пурра фаҳмида намешаванд, зеро аломатҳои китобат дар қатори калимаҳо барои фаҳмидани маънои ҷумла, ҷудо намудани ҳудуд, сохти ҷумла, паси ҳам ифода ёфтани фикр, мустаҳкамии маъно ва давомнокии фикр хидмат мекунад. Маъноҳои зиёди хабарӣ, пурсиш, хоҳиш, амру фармон, киноя, маҷоз ва монанди инҳо, ки дар забони гуфтугӯӣ (нутқи шифоҳӣ) дида мешаванд, сабаби дар хатту китобат ба вучуд омадани аломатҳои гуногуни китобат гардидаанд. Ин аломатҳо хоси забони китобат (дар навишт, сабт, хат) буда, таъйинот ва вазифаи бағоят муҳимро ба уҳда доранд. Дар баробари ин, вақте нутқ ва гуфтори шахсро мешунавем, аз рӯйи оҳанги талаффуз ҳис мекунем, ки дар он баён чӣ маъно нухуфтааст: пурсиш, амр, хабар, хоҳиш ва ғайра марбут ба ҳамин маъно дар навишт аломати зарурӣ талаб мекунад. Дар нутқи шифоҳӣ ист, оҳанг ва интонатсияро тобишҳои маъноӣ гуфтан мумкин аст, аммо ҳама

тобишҳои маъноиро дар нутқи шифоҳӣ аломатҳои китобат нишон дода наметавонанд.

Аломатҳое, ки дар нутқи хаттӣ байни калимаҳо ё гурӯҳи калимаҳо гузошта мешаванд, маҷмӯи қоидаҳоро оид ба истеъмоли аломатҳо дар ист, интонатсия ва пунктуатсияро фароҳам меоварад. Табиист, ки барои дарки дурусти мақсади гӯянда хат нақши асосӣ мебошад. Дар хат дуруст ва ба мавқеи худ гузаштани аломатҳо муҳим мебошад, то аз рӯйи он хонанда дарк кунад, ки нависанда дар кадом ҳолат ва мақсад қарор дорад. Шахс ҳангоми хониш бояд ба аломатҳо диққати ҷиддӣ дода, онҳоро риоя кунад, то ин ки мақсади нависанда муайян гардад. Аломатҳои китобат, аз як тараф, дар асоси интонатсия ба вучуд биёянд, аз тарафи дигар, дар асоси воҳидҳои лексикӣ ва грамматикӣ, ба воситаи сохти муайяни ҷумлаҳо, яъне мазмунҳои гуногуни нутқ ба вучуд меоянд. Онҳо дар ҳамоҳангӣ ба дигар паҳлуҳои забон (мазмун, услуб, имло...) нутқи таҳрирӣ ва шифоҳиро сайқал медиҳанд.

Аз ин рӯ, омӯзиши аломатҳои китобат мақсаднок буда, дониши хонандагонро аз ҳар ҷиҳат мукамал мегардонад. Муайян ва мушаххас намудани ин масъала дар заминаи таҳқиқи ҷудогонаи илмӣ мушкилоти мазкурро осон намуда, таъкид бар аҳамияти мавзӯ дорад. Ҳамчунин, омӯзиши ва таҳқиқи мавзӯ барои муайян намудани ҷустуҷӯҳои эҷодиву малакаҳои забондонӣ ва саводнокии ҷомеа мусоидат мекунад, ки низ бар аҳамият ва арзишмандии мавзӯи таҳқиқот далел аст.

Объекти таҳқиқ. Объекти таҳқиқро аломатҳои китобат дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ, умумият ва фарқиятҳои функционалию семантикии онҳо дар забонҳо мавриди назар ташкил мекунад.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқ аз таҳқиқотҳо оид ба проблемаи аломатҳои китобати забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ, коркарди асосҳои илмии системаи пунктуатсионии аломатҳои китобат дар забонҳои гуногунсاختор, аз ҷумла дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ иборат мебошад. Маводи пажӯҳиширо дар навиштани китобҳои дарсӣ,

барномаҳои таълимӣ, инчунин таҳқиқотҳои минбаъда доир ба мавзӯ метавон истифода бурд.

Навгонии илмӣ таҳқиқ аз он иборат аст, ки масъалаҳои назариявӣ ва амалии аломатҳои китобат, навъ ва хусусиятҳои онҳо, шиносӣ бо аломатҳои китобат, истифодаи дурусти онҳо ва мукамалтар кардани системаи тому яклухти тасаввурот дар бораи онҳо арзёбӣ шуда, мушаххасоти он муайян гардидааст.

Диссертант ба ҳадаф ва вазифае, ки дар назди худ гузоштааст, дасрас гардидааст. Аз муҳтавои диссертатсия бар меояд, ки сабки хуби илмӣ ошно шуда, дар мақолаҳои илмӣ инъикос гардидааст. Вобаста ба мавзӯ аз тарафи унвонҷӯй 10 мақола чоп гардидааст, ки 4 мақола дар маҷаллаҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон номнавис шудаанд, ба таъб расидаанд. Ҳамчунин натиҷаи таҳқиқот дар конференсияҳои илмӣ ироа гардидаанд.

Дар ҳамин замина диссертатсияи С.М. Давлатов-ро зери унвони «Таҳлили вижагиҳои истифодаи аломатҳои китобат дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021302-Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ) таҳия шудааст, барои дифоъ тавсия менамоем.

Мушовири илмӣ,

доктори илмҳои филология,
профессори кафедраи забоншиносӣ
ва рӯзноманигории Донишгоҳи байналмилалӣ
забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи

Сотим Улуғзода

5 январӣ соли 2024

Имзои О.О. Муҳаммадҷонзода-ро (расдиқ мекунам)

Сардори шӯбаи кадрҳо ва корҳои махсуси

ДБЗХТ ба номи Сотим Улуғзода

[Signature] Муҳаммадҷонзода

Олимҷон Обидҷон

[Signature] Юсупова Бибиҷон

Ғаниҷоновна